

5. ALAEALISTE ÕIGUSRIKKUMISED

LAIDI SURVA, KAIRE TAMM

ALAEALISTE KURITEOD

1124

Alaealiste toime
pandud kuritegude arv
2018. aastal

Muutus
võrreldes
2017. aastaga

+10%

(+102)

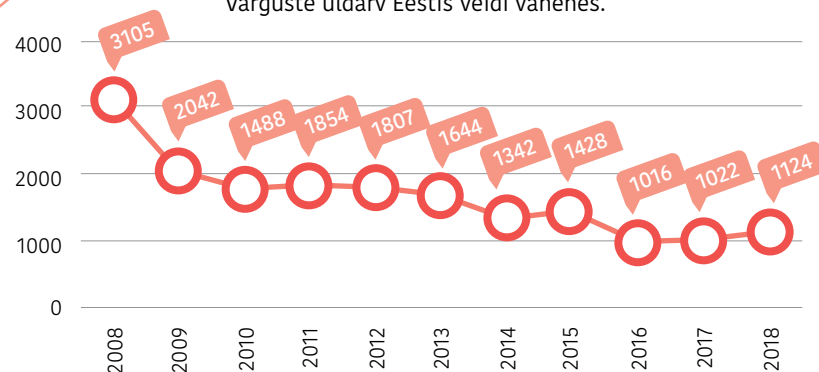
+123

Alaealiste kuritegude
arv suurenes eeskätt

VARGUSTE ARVU KASVU TÕTTU

(2017: 228; 2018: 351).

Varguste üldarv Eestis veidi vähenes.

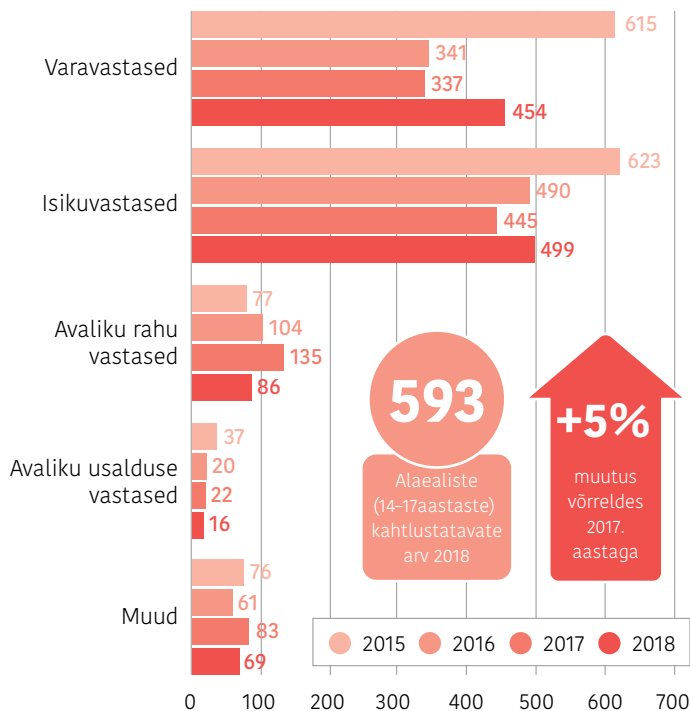
28%

Alaealiste
kuritegudest
pandi toime

TALLINNAS

Joonis 9. Alaealiste toime pandud kuritegude arv

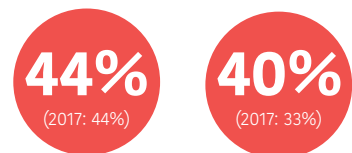
Allikas: politsei- ja piirivalveamet

Joonis 10. Alaealiste toime pandud kuritegude struktuur

Allikas: politsei- ja piirivalveamet

PEAMISED ALAEALISTE KURITEOLIIGID

ISIKUVASTASED KURITEOD

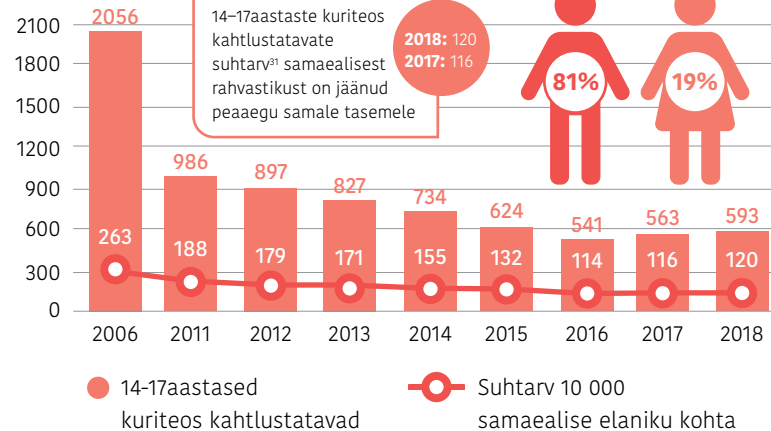
Peamiselt kehaline väärkohtlemine

VARAVASTASED KURITEOD

Peamiselt vargused

Alaealiste toime pandud kuritegudest olid levinumad

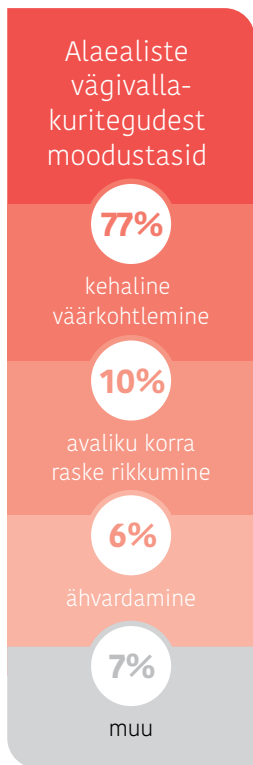
- Kehaline väärkohtlemine (450)
- Vargused (351)
- Avaliku korra raske rikkumine (61)
- Asja omavoliline kasutamine (41)

Joonis 11. 14–17aastased kuriteos kahtlustatavad ja nende suhtarv 10 000 samaealise inimese kohta

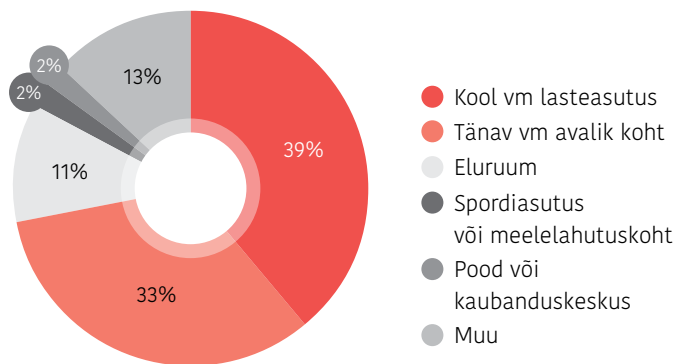
Allikad: politsei- ja piirivalveamet, statistikaamet

31 Alaealiste kahtlustatavate suhtarvu arvutamisel samaealisest rahvastikust on võetud aluseks rahvastiku arv aasta alguse seisuga.

Alaealiste toime pandud raskete isikuvastaste kuritegude arv on viimastel aastal

KAHANENUD

Joonis 12. Alaealiste vägivaldakuritegude toimepaneku koht, 2018
Allikas: politsei- ja piirivalveamet, justiitsministeerium

Alaealiste vägivaldsejate seas on märgata

KORDUV-RIKKUJAJD

veidi enam kui kümnendikul juhtudel

Enamik alaealiste vägivaldakuritegusid pandi toime koolis või muus lasteasutuses

Alaealiste vägivaldakuritegude ohvrid olid enamasti vägivaldsejate tuttavad või koolikaaslased

75%

Alaealiste vägivaldakuritegusid panid enamasti toime poisid

76%

Alaealiste vägivaldajuhtum tähendas enamasti löömist, peksmist või kaklust

71%

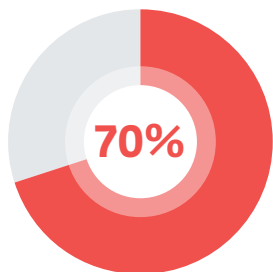
Vägivald all kannatasid poisid või mehed

Väärteona registreeritud vägivald

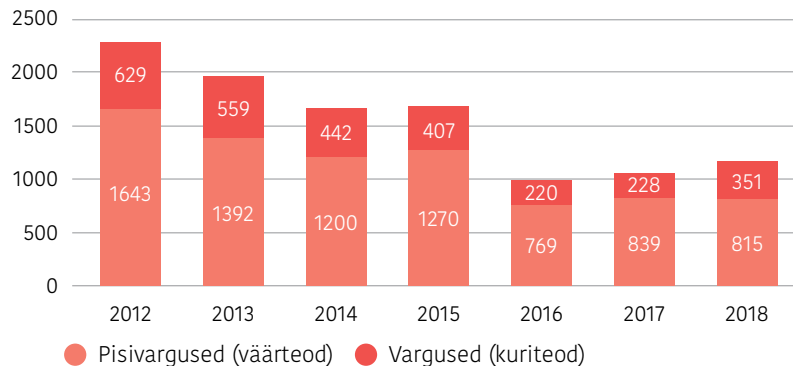
Väärtegudena registreeritavatest alaealiste avaliku korra rikkumistest paistavad enim silma lärmamine, solvamine ja ebasüüdsate väljendite kasutamine.

Enamasti tungiti omavaloliselt teenindusasutustesse: kohvikusse, restorani, hotelli, huvikeskusesse, loomakliinikusse, juuksurisalongi jms. Ligi viiendikul juhtumel sisenesid alaealised pooleliolevatesse, kasutusel olevatesse või aktiivse kasutusega hoonetesse. Peaaegu sama palju kordi sisenesi eravaldusse, nt majja, suvilasse, kuuri jms.

ALAEALISTE VARAVASTASED SÜÜTEOD

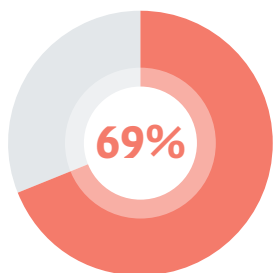

Kõigist alaealiste toime pandud vargustest moodustavad enamiku **pisivargused**

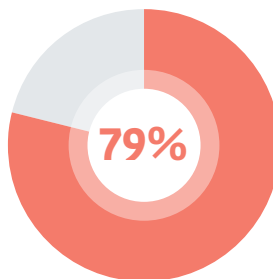

Joonis 13. Alaealiste toime pandud vargused (väärteod ja kuriteod)

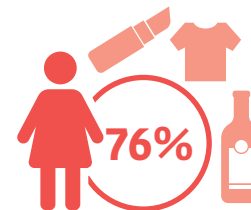
Allikas: politsei- ja piirivalveamet, justiitsministeerium

Alaealiste toime pandud vargustest moodustavad enamiku **poevargused**

Alaealiste toime pandud vargusi iseloomustab **süsteematiliste varguste rohkus**

Tüdrukud varastasid poest sagedamini **kosmeetikat, riideid ja alkoholi**

Poisid varastasid poest sagedamini **alkoholi ja toitu**

ALAEALISTE VÄÄRTEOD

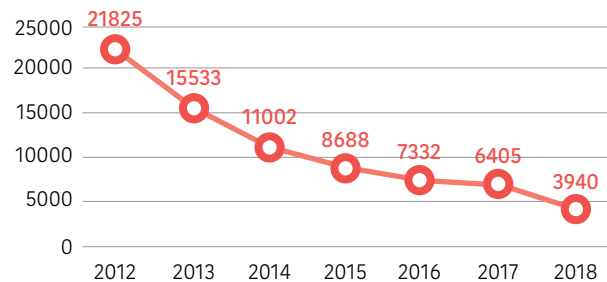
3940

Alaealiste väärtegude
arv 2018

Alaealiste
väärtegude
arv võrreldes
2017. aastaga
vähenes.

Väärtegude vähenemist mõjutas olulisel määral alaealiste toime pandud väärtegude registreerimispraktika muutus.

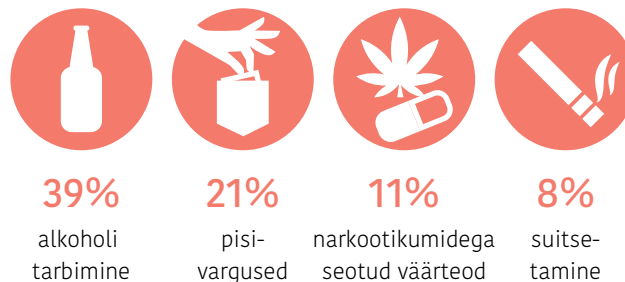
Joonis 14. Alaealiste toime pandud väärtegude arv

Allikas: politsei- ja piirivalveamet

**Registreerimine
vähenes kõige enam:**

**Neli enim registreeritud väärtegu
moodustasid kokku ligi 80%:**

**Trahvide
kohaldamine
alaealistele
on vähenenud**

Enim levinud väärtegudes – alkoholi tarbimine, pisivargused ja suitsetamine – reageeritakse trahvide asemel senisest enam hoiatuse, vestluste või kohustustega. Rõhuasetus oli taastaval õigusel põhineval tööl.

Kambas toime pandud rikkumised – kas uus või vana nähtus alaealiste kuritegevuses?

Viimasel aastal on esinenud mitmeid noortekampade vägivalda- ja vandalismijuhtumeid Tallinnas, Pärnus ja mujal Eestis. Tänapäevane teadmine kampade leviku, olemused ja toimivate ennetusstrateegiatega kohta on vähene.

Ei ole olemas kindlat noortekamba definitsiooni. Suurbritannia siseministeeriumi käsitluses peetakse kambaks rühma, mis on suhteliselt püsiv ja kindlate liikmetega, kes veedavad koos aega avalikes kohtades (nt tänavatel, ostukeskustes), tegelevad ebaseaduslike asjadega või kasutavad vägivalda ning millel võib olla (aga ei pea olema) kindel tegutsemisala või piirkond, struktuur ja identiteet.³²

Teismelised veedavad sõpradega rohkem aega kui vanematega või üksi. Enamikul lastel on olemas kindel rühm sõpru, kellega vaba aega veedetakse. Näiteks 2014. aastal veetis 45% 7.–9. klassi õpilastest suurema osa vabast ajast 1–3 sõbraga ja 15% suurema sõpruskon-naga. 2014. aastal on võrreldes 2006. aastaga teismelistel vähem kontakte eakaaslastega ja sõprade rühm on jäänud väiksemaks ning kasvanud on nende teismeliste osakaal, kes nädala sees üldse õhtul väljas ei käi.³³

Teaduskirjandus kinnitab, et sõbrad mõjutavad lapse käitumist. Õigusrikkumiste riskitegurid on vaba aja veetmine suurema sõprade rühmaga, kuulumine kuritegelikku rühma ning narkootikumide tarvitavad, varastavad ja vägivaldavad sõbrad. Üldjuhul esineb noorel riskikäitumine juba enne kambaga ühinemist, samas narkootikumide tarvitamine ja vahendamine ning vandalism kasvavad oluliselt pärast kuritegeliku grupiga liitumist. Õigusrikkumised võivad eskaleeruda eriti nendel,

kellel oli riskikäitumise märke näha väga varajases eas.³⁴ Noortekambaga liitumiseks on hulk põhjusi, nt lähimad sõbrad juba on kambas, otsitakse kuuluvustunnet, kaitset või austust. Suurem oht noortekampa sattuda on neil, kellel juba on käitumis- ja õpiraskused ning probleeme agressiivsuse või vägivaldaga ja kes elavad piirkonnas, kus on tavapärasest enam õigusrikkumise taustaga lapsi ja noori.³⁵

Enamik noori ei sisusta oma vaba aega hälbiva käitumisega. Siiski veedab väike rühm teismelisi vaba aega ostukeskustes jölkudes, lõbu pärast midagi keelatud tehes või teisi inimesi häirides.

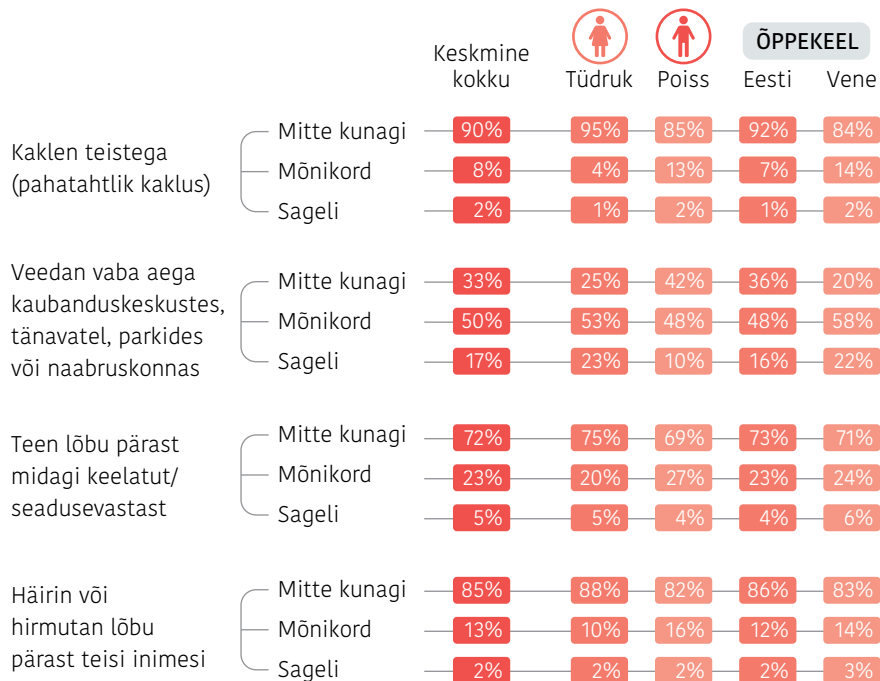
32 HM Government. 2011. Ending Gang and Youth Violence. A Cross-Government Report including further evidence and good practice case studies. Centre for Social Justice. 2009. Breakthrough Britain: Dying to Belong. An In-depth Review of Street Gangs in Britain.

33 Markina, A., Žarkovski, B. 2014. Laste hälbiv käitumine (ISR-3).

34 Ibid.

35 Howell, J.C. 2010. Gang Prevention: An Overview of Research and Programs. Juvenile Justice Bulletin, detsember 2010, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, U.S. Department of Justice.

Valik noorte vaba aja veetmise viisidest 2014. aasta uuringu andmetel

Allikas: ISRD-3

Alaealiste süütegudest³⁶ keskmiselt **30%** pandi toime grupis (vähemalt kaks inimest)

VÄGIVALLA-KURITEGUDEST

- pandi grupis toime viiendik, sh neist
- 10%** juhtudel oli toimepanijaid kaks ja
- 12%** juhtudel kolm või enam

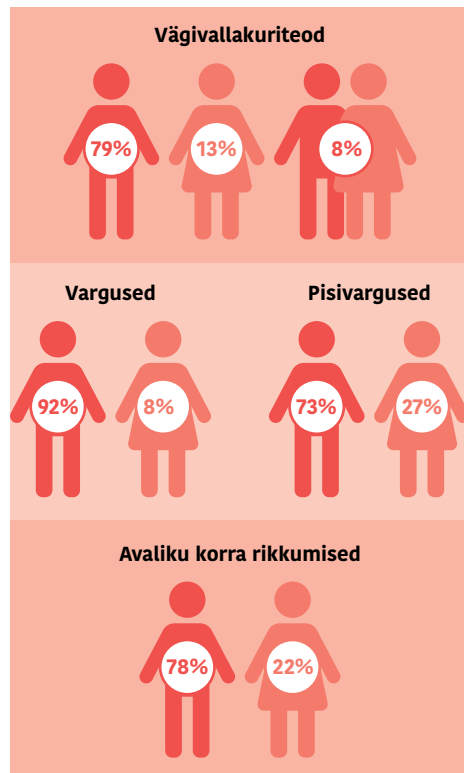
OMAVOLILISTEST SISSETUNGIDEST

- pandi grupis toime vähemalt pooled, sh
- 17%** juhtudel oli toimepanijaid kaks ja
- 33%** juhtudel kolm või enam

36 Grupis toime pandud rikkumiste osakaal on arvestatud järgmistest süütegudest: vägivallakuriteod, vargused, pisivargused, avaliku korra rikkumine, omavoliline sissetung.

Gruppide sooline jaotus

Kuritegevuse puhul tuleb esmajoones pöörata tähelepanu ennetusele, sest tagajärgedega tegelemine on tihtipeale kulukam, kogukonnale koormavam ja vähem tulemuslik. Noortekampa kuulamise ennetamiseks peavad kogukonnad toetama peresid ja kooli, tuleb parandada kogukondlikku järelevaetust, koolitada õpetajaid ja lapsevanemaid käitumisraskustega laste ja noortega toime tulema ning õpetada lastele sotsiaalseid oskusi.³⁷ Ent mida teha siis, kui häiriv käitumine on juba ilmnenud? Kõige enam hinnatud ja paremaid tulemusi andvad programmid on suunatud oskuste arendamisele ja/või keskenduvad peretööle. Nende üldiseks eesmärgiks on toetada positiivseid muutusi ja ennetada negatiivseid tagajärgi.

37 Howell, J.C. 2010. Gang Prevention: An Overview of Research and Programs. Juvenile Justice Bulletin, detsember 2010, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, U.S. Department of Justice.